

stwierdzone na tym obszarze stanowisko jest bardzo cenne dla nauki i dydaktyki oraz dla ochrony zasobów gatunku. Powinno być szybko zarejestrowane i odpowiednio zabezpieczone.

W uroczysku Pytowice zimoziół rośnie tuż przy linii oddziałowej, stanowiącej jednocześnie lokalną, uczęszczaną drogę. W bliskim sąsiedztwie lasu znajduje się kopalnia węgla brunatnego „Belchatów”. Aktualnie w północnej części uroczyska dokonywane są zręby zupełne drzewostanów celem przygotowania terenu pod zwałowisko kopalni. Powyższe fakty świadczą o dużym zagrożeniu dla stanowiska *Linnaea borealis*. Zwracamy się z apelem do lokalnych władz administracji lasów państwowych o jak najszybsze zabezpieczenie tego cennego, jedyne w Belchatowskim Okręgu Przemysłowym stanowiska zimoziółu północnego.

Janina Jakubowska - Gabara

PIŚMIENNICTWO

Browicz K., Gostyńska-Jakuszevska M. 1966 Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce. Zakład Dendrologii i Arborum Kórnickie PAN z. 5 nr 169. Poznań.

Jakubowska-Gabara J. 1973 Nowe stanowisko *Linnaea borealis* w Polsce środkowej. Chrońmy Przyr. z. 2: 66—68.

Kurowski J. K. 1978 Zimoziół północny *Linnaea borealis* w Borach Nadpilickich. Chrońmy Przyr. z. 2: 57—60.

Madej J. 1965 Nowe stanowisko zimoziółu północnego na przedpolu Gór Świętokrzyskich. Chrońmy Przyr. z. 2: 46—47.

Mowszowicz J. 1963 O występowaniu zimoziółu północnego w Lipcach Reymontowskich w powiecie skierniewickim. Chrońmy Przyr. z. 1: 41—43.

Zieliński T. 1962 Stanowisko zimoziółu północnego w Puszczy Kozienskiej. Chrońmy Przyr. z. 1: 34—36.

Stanowisko storczyka bladego *Orchis pallens* na górze Tuł w okolicy Cieszyna

Storczyk bladej *Orchis pallens* jest jednym z najrzadszych przedstawicieli rodziny *Orchidaceae* w Polsce. Jego zasięg ograniczony jest tylko do południowej części kraju (ryc. 1). Lokalizacja stanowisk wskazuje, że przywędrował tu prawdopodobnie przez Bramę Morawską i wzdłuż Doliny Dunajca (Brzeski 1961). Z terenu Polski podawany był z Pienin-las Uprzar (Gustawicz 1881, 1894) i Szczawnica (Zieleniewski 1852). Notowany był ponadto z Beskidu Żywieckiego —

Ryc. 1. Rozmieszczenie storczyka bladego *Orchis pallens* w Polsce: 1 — okolice Wojnicza; 2 — Chelmiecka Góra koło Nowego Sącza; 3/4 — nieistniejące stanowiska w Pieninach; 5 — Złatna pod Pilskiem; 6 — stanowiska na Pogórze Cieszyńskim. — Distribution of the orchid *Orchis pallens* in Poland. 1 — the environs of Wojnicz; 2 — Chelmiecka hill near Nowy Sącz; 3, 4 — no longer existing localities in the Pieniny mountain range; 5 — Złatna near Mt. Pilsko; 6 — localities in the Cieszyn Foothills

Złatna pod Pilskiem (Pawłowski 1925), Beskidu Wyspowego — Chelmiecka Góra koło Nowego Sącza (Pawłowski 1925), Pogórze Wielickiego — Wojnicz w dawnym powiecie brzeskim (Brzyski 1961). Głównym obszarem występowania tego gatunku w Polsce jest Pogórze Cieszyńskie, gdzie posiada dziesięć stanowisk, między innymi w rejonie Tułu i Kowaloku (Pelc 1969).

W czasie rekonesansu botanicznego pod koniec maja 1982 r. na górze Tuł koło Cieszyna znaleziono stanowisko *Orchis pallens* składające się z dwóch skupień oddalonych od siebie o mniej więcej 1 km (ryc. 2). Pierwsze z nich znajduje się w partiach przyszczytowych góry Tuł, kilkaset metrów na zachód od szczytu. Okazy rosną tu na powierzchni ok. 100 m² w luźnym lesie wiązowo-jesionowym z domieszką klonu polnego *Acer campestre* i dębu szypułkowego *Quercus robur*. Warstwę krzewów, o zwarcie 50—60%, stanowią: leszczyna i glóg. Pokrycie warstwy zielnej dochodzi do 40%. Wraz ze storczykiem bladym występują tu: storczyk męski *Orchis mascula*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, luskiewnik różowy *Lathraea squamaria*, piżmaczek wiosenny *Adoxa*

moschatellina i inne. Warstwy mszystej brak. Na powierzchni tej stwierdzono 33 okazy niekwitnące i 2 kwitnące.

Skupienie drugie znajduje się na zachód od bezimiennego szczytu (558 por. ryc. 2). Zajmuje powierzchnię ok. 300 m² na zboczu o nachyleniu 40°. Usytuowane jest między zarastającą drogą leśną w dolnej części zbocza, a pastwiskiem w jego części górnej. Zwarcie warstwy krzewów, składającej się głównie z leszczyny, jest zróżnicowane i w partiach wyższych dochodzi do 80% a nad drogą zaledwie do 15%. Pokrycie warstwy zielnej w górnej części zbocza wynosi ok. 10%. Rosną tu między innymi kruszczyk szerokolistny *Epipactis latifolia*, kopytnik *Asarum europaeum*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa*. W dolnej części, o pokryciu 70%, gatunkami towarzyszącymi storczykowi blademu są: wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, konwalijka dwulistna *Majanthemum bifolium*, kopytnik, zawilec gajowy, jaskier kosmaty *Ranunculus lanuginosus* i inne. Warstwa mszysta jest słabo rozwinięta i zajmuje znikomą powierzchnię. Odczyn gleby wynosi 7. Na stanowisku tym stwierdzono 17 okazów

Ryc. 2. Lokalizacja stanowisk storczyka bladego *Orchis pallens* opisanego w tekście. 1 — skupienie pierwsze; 2 — skupienie drugie. — Situation of the localities of the orchid *Orchis pallens* described in the present paper. 1 — first concentration; 2 — second concentration

Ryc. 3. Storczyk bladej *Orchis pallens* w murawie na południowym stoku Góry Tuł. — The orchid *Orchis pallens* in a grassland on the south-facing slope of the Tuł mountain. Fot. L. Bernacki

kwitnących i 12 osobników bez kwiatów. W roku 1983 znaleziono tu okazy owocujące. Teren, na którym występują oba skupienia, jest prawdopodobnie tylko sporadycznie wykorzystywany gospodarczo. Na powierzchni zajmowanej przez drugą grupę storczyków stwierdzono ślady wypasu owiec (ryc. 3).

Storczyk bladej podlega w Polsce ochronie całkowitej i znajduje się na liście gatunków zagrożonych i ginących (Jasiewicz 1981). Biorąc pod uwagę rozproszony i ograniczony zasięg tego gatunku w Polsce oraz stosunkowo dużą liczbę rosnących tu jego okazów, celowym wydaje się objęcie ochroną rezerwatową tego stanowiska lub nadania mu

statusu przestrzennego pomnika przyrody. Dla zachowania puli genowej storczyka bladego, oprócz ochrony bierniej, należałoby podjąć próbę hodowli tej pięknej i rzadkiej rośliny w ogrodach botanicznych i restytucji jej na terenie Pienin, gdzie występowała w XIX stuleciu.

Dariusz L. Szlachetko

PIŚMIENNICTWO

Brzyski B. 1961 *Orchis pallens* i inne interesujące gatunki w dolinie Dunajca koło Wojnicza (powiat brzeski). *Fragm. flor. geobot.* 7 (2).

Gustawicz B. 1881 *Przyczynek do flory pienińskiej*. *Pam. Tow. Tatr.* 6: 1—23.

Gustawicz B. 1884 *Dodatek do flory pienińskiej*. *Spraw. Komis. Fizjogr. AU* 29: 96—107.

Jasiewicz A. 1981 *Wykaz gatunków rzadkich i zagrożonych flory polskiej*. *Fragm. flor. geobot.* 27 (3).

Pawłowski B. 1925 *Geobotaniczne stosunki Ślądecczyzny*. PAU. *Pr. Monogr. Kom. Fizjogr.* 1.

Pelc S. 1969 *Charakterystyka geobotaniczna Pogórza Cieszyńskiego*. *Fragm. flor. geobot.* 1.

Zarzycki K. 1981 *Rośliny naczyniowe Pienin*. PWN Warszawa — Kraków.

Zieleniewski M. 1852 *Wody lekarskie szczawnickie*. Kraków nakł. autora, ss. VII, 127.

OCHRONA ZWIERZĄT

Nowe gniazdo bielika *Haliaeetus albicilla* w Wielkopolsce

Bielik jako ptak gniazdowy występuje w Polsce przede wszystkim na Pomorzu i Pojezierzu Mazurskim. W porównaniu do lat siedemdziesiątych liczebność par lęgowych wzrosła z 50 (Tomiałojć 1972) do 100—120 (Król 1982). Zwiększenie liczby par przystępujących do lęgów jest zapewne wynikiem wprowadzenia ochrony gatunkowej. Nie świadczy to, że zanikły zagrożenia tego gatunku. Mimo ochrony bieliki wciąż jeszcze padają ofiarą nielegalnych odstrzałów. Zwiększona penetracja terenów lęgowych (rozwój turystyki), prace leśne w pobliżu gniazd niepokoją i płoszą ptaki. Głównym zagrożeniem są postępujące skażenia środowiska przede wszystkim zaś ekosystemów wodnych, które zwiększają śmiertelność i osłabiają tempo reprodukcji. Mimo że wiele par